

Aldus luidt een nummer van de inventaris van Jean van Hinsberg, Bisschop van Luik (1419—1455) en diens zuster, een non in het Bethanien-convent bij Mechelen, welke inventarislijst door den Heer E. van Even is ontdekt.

Zoo drukten dus de geestelijken zelf, wanneer zij behoefte hadden aan eenvoudige pakkende afbeeldingen voor bedevaart-gangers of aan 't sterfbed, een velletje papier op het met de inkt gepenseelde blok leggende en met een eenvoudige dot aandrukkende op alle deelen, waar de verhevenheden op het hout de figuur en de letters afteekenden.

Zoo ontstond de *Biblia Pauperum*, de bijbel der armen en de *Ars Moriendi*, de Kunst om te Sterven, een reeks afbeeldingen van de kwalen die den mensch bezoeken en de kansen om ze te overwinnen, tot versterking van den zieietoestand van den armen lijder, medegebracht door den troostenden priester of monnik, in die tijden tevens geneesheer, want de kloostergeneeskunde was welhaast de eenige in die wondere tijden.

En de bijbel der armen, de serie van veertig bladen bij paren gesneden op 20 blokken, dienende om den priester te helpen bij 't verklaren van de Heilige Schrift, waarvan zeven stel bekend zijn, zoodat vaststaat dat deze

blokken minstens zes malen gecopieerd zijn met kleine verschillen, en vermoedelijk gemaakt voor verschillende kloosters zoowel in Zuid-Duitschland als in Vlaanderen.

Wanneer deze blokken zijn gemaakt, wie ze gesneden heeft, dat alles is onbekend, ze werden echter, ontdaan van den tekst, in het eind van de 15e eeuw nog gebruikt als boek-illustraties, zooals door Peter van Os de Zwolsche drukker, die er in 1487 de Epistelen en Evangelien mede verlichtte.

En zoo ontstaat het geïllustreerde boek, en in de 15e eeuw geeft Jan Veldener te Utrecht, afkomstig uit Westfalen, die Leuven verwisselde met Utrecht en na Utrecht Kuilenburg als woonplaats koos, reeds een *Herbarium* of *Kruidboek* met 150 houtsneden, copiën van de illustraties van hetzelfde boek gedrukt bij Peter Schoeffher in Mainz in 1484, hetzelfde jaar waarin Veldener

zijn boek drukte.

Aangezien de prenten in Veldeners boek de spiegelbeelden van die uit het Mainzer boek zijn, is het niet twijfelachtig of Veldener heeft de prentjes uit dat boek gesneden, op houtblokken geplakt en aldus nagesneden.

De onbekende Zwolsche houtsnijders werkten voor den drukker Peter van Os, die in datzelfde jaar 1484 de *Gesten der Romyne*

Dat eerste capittel

15^e EEUWSCHE HOUTSNEDE VOOR BOEKVERLUCHTING.
(DIT IS 'T LEVEN ONS HEEREN JHESU CRISTI).